

2025-10-28

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se

s.sl@regeringskansliet.se

Remiss: Ansvaret för hälso- och sjukvården, SOU 2025:62 (S2025/01127)

Sveriges Psykologförbund har getts möjlighet att lämna synpunkter på rubricerat betänkande från Socialdepartementet.

Psykologförbundet anser *sammanfattningsvis* att

- lösningen på utmaningarna i hälso- och sjukvården främst ligger i att effektivisera vårdens resursanvändning genom förändrade arbetssätt och ny teknologi
- kommittén i ljuset av detta landat i en rimlig slutsats att inte föreslå omfattande huvudmannaskapsändringar där staten tar över ansvaret
- tiden är mogen att återigen utreda ett system med ett mindre antal självstyrande regioner av likvärdig storlek
- en lågt hängande frukt för att skärpa statens ansvar är att realisera den nationella plan för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning som Nationella vårdkompetensrådet presenterade 2024
- den statliga styrningen bör renodlas och skärpas och att det är en svaghet att kommittén här hänvisar till kommande utredningar.

Övergripande synpunkter

Psykologförbundet anser att Vårdansvarskommitténs betänkande är välgjort och ger en genomgripande bild av de fördelar och utmaningar som ligger i olika huvudmannaskap för hälso- och sjukvården. Förbundet instämmer också i kommitténs analys om att den svenska sjukvården i dag brister i jämlikhet, effektivitet, tillgänglighet och samordning. Däremot anser förbundet att den grundläggande orsaken till – liksom lösningen på – dessa brister inte främst ligger i vem som är huvudman eller upptar skatt till vårdens finansiering. Det handlar mer om att vi är fast i ett föråldrat och ineffektivt sätt att organisera arbetet.

För att åstadkomma en mer jämlik och effektiv sjukvård är det enligt förbundet nödvändigt att effektivisera sjukvårdens resursanvändning, det vill säga att genom förändrade arbetssätt och ny teknologi använda befintliga resurser och befintlig personal på bästa sätt. Det handlar bland annat om att fortsätta omställningen till nära vård liksom att satsa på professionsdriven digitalisering och utveckling av AI-teknologi. En mer tillgänglig och nära

vård kan leda till att resurserna används bättre och därmed räcker till fler. Digitaliseringen är ett kraftfullt verktyg för att effektivisera vården och möta ett ökat vårdbehov utan att kostnaderna ökar i motsvarande grad.

Men det handlar också om att i takt med den tekniska utvecklingen förändra arbetssätten i riktning mot en mer anpassningsbar och personcentrerad vård som kan erbjuda patienten den eller de kompetenser hen har behov av i varje givet ögonblick, vilket kräver sömlös samverkan över professions- och organisationsgränser. En förutsättning för att möjliggöra förändrade arbetsformer i sjukvården är dock att vårdens övergripande struktur ändras. För flertalet professioner försvåras initiativtagande och autonomi i dag av att det medicinska perspektivet är allt för dominerande. Fortfarande innehar en profession i dag de flesta ledningspositioner och styr i hög grad prioriteringar, organisering och innehåll i sjukvården – oavsett hur patienternas behov ser ut eller förändras över tid.

Exempelvis är det orimligt att psykologprofessionen, som är främsta expert på psykologisk bedömning och behandling, i dag knappt alls är representerad i ledningen för psykiatri på olika nivåer. Särskilt ologiskt blir det i ljuset av den höga andelen invånare som i dag söker till såväl primärvården som den specialiserade psykiatri med psykisk ohälsa eller sjukdom som primär orsak. För att psykologer i större utsträckning ska kunna bidra till att optimera omhändertagandet i vården, krävs att professionen också finns med i strukturer som organiserar, prioriterar och ansvarar för verksamheten.

Den föråldrade ordningen i vården har dessvärre ytterligare befästs genom beslut under senare år. Ett exempel är regionernas gemensamma system för kunskapsstyrning, där de nationella programområdena (NPO) – som fattar de strategiska besluten om vilka kunskapsstöd som ska tas fram – nästan uteslutande består av en vårdprofession.

Förbundet menar att det är dags att vi bryter med den föråldrade hierarkiska styrmodellen med fokus på en profession i toppen och går mot en modern multiprofessionell och teambaserad styrmodell. En del i detta är att involvera fler professioner i ledningen av vården på olika nivåer. Sedan några år har exempelvis funktionen Psykologiskt ledningsansvar, PLA, inrättats inom den specialiserade psykiatri och i primärvården. Med PLA avses ledning av den psykologiska verksamheten, för att stötta verksamhetschefen i arbetet med patientsäkerhet och vårdkvalitet. Denna ledningsfunktion borde enligt förbundet vara självklar i alla verksamheter där psykologiskt omhändertagande utgör en väsentlig del. Representationen av psykologer och andra vårdprofessioner måste också stärkas i Nationella programområden (NPO), som fattar de strategiska besluten inom det nationella kunskapsstyrningssystemet.

Med en bredare och mer relevant representation av olika professioner i ledningsstrukturer ökar förutsättningarna för en patientorienterad och lärande sjukvårdsorganisation som införlivar ny kunskap i praxis och kontinuerligt utvecklar nya effektiva arbetsformer. Dessutom skulle det i sig göra sjukvården till en mer attraktiv arbetsplats för många erfarna yrkespersoner och därmed bidra till den långsiktiga kompetensförsörjningen.

Huvudmannaskapet

Psykologförbundet instämmer i kommitténs bedömning att en förändring av huvudmannaskapet från regioner till staten inte skulle lösa utmaningarna hälso- och sjukvården står inför.

Kommittén avstår från att lämna förslag om ett renodlat statligt huvudmannaskap samt avråder från ett delvis statligt huvudmannaskap. Förbundet menar att kommittén här landat i en rimlig slutsats, särskilt i ljuset av lösningen på de stora bristerna i hälso- och sjukvården mer ligger i att effektivisera vårdens resursanvändning genom förändrade arbetssätt och ny teknologi än att göra omfattande huvudmannaskapsändringar där staten tar över ansvaret.

Med detta sagt finns säkert en hel del att göra för att skapa mer jämlika förutsättningar för självstyrande regioner att ansvara för och bedriva hälso- och sjukvård. Dagens system med 21 regioner med stora skillnader storlek och kapacitet är inte hållbart. Enligt förbundet är tiden mogen att återigen utreda ett system med ett mindre antal självstyrande regioner av likvärdig storlek och där det finns minst ett universitetssjukhus i respektive region.

Ökat statligt ansvar för vissa områden

Kommittén bedömer att staten bör ta ett utökat ansvar för sex områden i hälso- och sjukvården i syfte att skapa bättre förutsättningar att möta hälso- och sjukvårdslagens bestämmelse om vård på lika villkor för hela befolkningen. Dessa områden är

- kompetensförsörjning
- läkemedel
- vaccinationer
- screening
- rättspsykiatrisk vård
- luftburen ambulanssjukvård och luftburna sjuktransporter.

Psykologförbundet väljer här att endast kommentera kompetensförsörjningen, som är en av hälso- och sjukvårdens absolut största utmaningar. *Förbundet instämmer* i att vårdens kompetensförsörjning är ett område där staten måste ta stort ansvar. Staten har enligt förbundet redan tagit ett bra grepp om kompetensförsörjningen genom att inrätta det så kallade Nationella vårdkompetensrådet med tillhörande regionala råd. En lågt hängande frukt för att skärpa statens ansvar på detta område, är att realisera den nationella plan för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning som rådet presenterade 2024. Planen är välgjord och ger en tydlig bild av de utmaningar och framtida behov som finns inom hälso- och sjukvårdens personalförsörjning. De 25 förslag som rådet presenterade i planen är över lag bra och välgrundade. Förslagen har ett tydligt fokus på att åstadkomma bättre ledarskap, främja nya arbetssätt, tillvarata medarbetarnas kompetens, ge ökade möjligheter till kompetensutveckling, och förbättra karriärvägar för flertalet professioner. Sammantaget kommer förslagen, om de väl genomförs och införlivas i verksamheterna, kunna bidra positivt till vårdens kompetensförsörjning på ett långsiktigt och hållbart sätt.

Stärkt statlig styrning

Psykologförbundet anser liksom kommittén att den statliga styrningen av hälso- och sjukvården behöver skärpas och stärkas. Som kommittén så väl beskriver är styrningen i dag ofta kortsiktig och splittrad och mängden styrsignaler omfattande. Det är också rimligt att stärka statens ansvarsutkrävande och kontroll i syfte att säkra patientens rättigheter samt garantera att hälso- och sjukvårdslagstiftningen får större genomslag i praktiken. Enligt förbundet är det dock en svaghet att kommittén inte närmare konkretiserar formerna för en mer renodlad och stärkt statlig styrning utan hänvisar till kommande utredningar. Det innebär att konkreta förslag på detta angelägna område kan väntas först om ett antal år framåt.

Sveriges Psykologförbund

Ulrika Edwinson
Förbundsdirektör

Per Johansson
Samhällspolitisk strateg